

GAMLA STAN UNDER 750 ÅR

Minns du hembygdslektionerna i mellanstadiet? Med det obligatoriska besöket i Storkyrkan — för att beundra skulpturgruppen S:t Göran och draken; vid Slottet — för att beskåda stormaktstidens arkitektur; vid Stortorget — för att lyssna på den hiskliga historien om Stockholms blodbad och vid runstenen i hörnet Kåkbrinken/Prästgatan för att påminnas om ännu tidigare invånare i Gamla stan?

Kommer du ihåg någonting av alla dessa berättelser om kungar och drottningar, brottslingar och pigor, vikingar och trälar? Skulle inte tro det...Men misströsta inte – nu kan du sitta hemma vid datorn och få en späckad och bra mycket roligare historielektion genom att följa Gamla stans 750-åriga historia på CD-ROM eller DVD-ROM. Och du kommer inte att tröttna på länge, länge...

”Gamla stan under 750 år” heter skivan som innehåller över 1 000 nyskrivna artiklar, ca 12 000 bilder — fotografier, konst, ritningar, kartor, arkivhandlingar — och register där du kan släktforska eller hitta intressant litteratur om stadsdelen. I DVD-versionen som åtföljer CD-ROM-skivan finns, förutom allt det som ingår i CD-versionen, också radioinslag, filmer och musik.

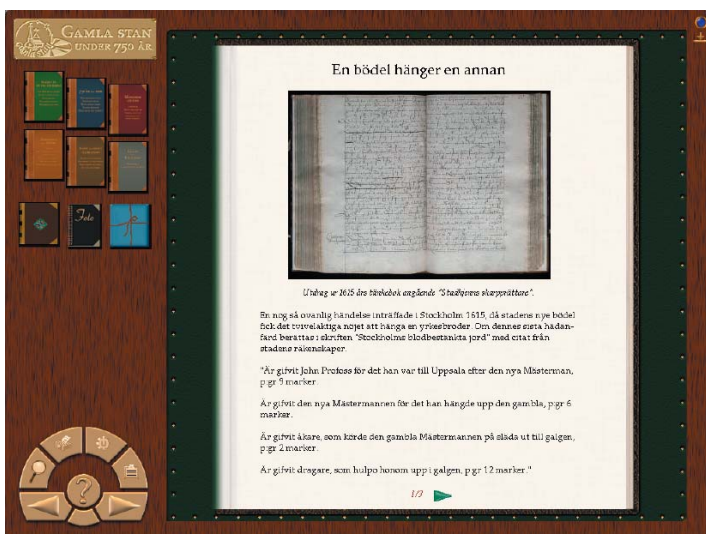
Så här ser det ut på datorn när du har installerat skivan. På ett läderklätt skrivbord ligger nio stycken böcker med teman som ”Staden på de tre holmarna”, ”Människor i en stad”, ”Fotoboken” m.m. Genom att klicka på böckerna öppnar du olika fönster till berättelser om skilda människoöden, byggnader, parker, Kungen och Silvia, katastrofer eller spöken och mycket, mycket mer.

Vill du söka efter något i det enorma materialet så får du göra som detektiver gör, använda förstoringsglaset nere till vänster. Känner du dig frågande till något och behöver hjälp så klickar du på frågetecknet. När du är ”inne” i skivan så kommer här också att dyka upp framåt/bakåt-pilar. Och vill du under upptäcktsfärden skriva ut något du tycker är extra intressant så kommer här också fram ikoner för utskrift. Varsågod att börja!

ARTIKLAR

De sex översta böckerna innehåller det fantastiska artikelmaterialet som nyskrivits till skivan, främst av branschfolk på museer och i arkiv. Klicka på den violetta boken. Den heter "Människor i en stad". Där väljer du kapitlet "Livsöden" genom att klicka på rubriken. Den bild som kommer upp ser ut så här.

Här kan du välja att läsa om olika människor som levat och kanske dött i Gamla stan. Klicka exempelvis på rubriken "Lättingar och skadeliga" och du kan välja att läsa om de mest utsatta människorna i Gamla stan. I vårt exempel väljer vi berättelsen om en bödel, genom att klicka på rubriken. Nu kommer artikeln fram. De blåmarkerade orden är länkar till andra artiklar, kanske till ljud eller filmer eller något annat spännande. Den bild du ser är ett uppslag ur den s.k. Tänkebok, domstolsprotokoll, i det här fallet från 1615, där berättelsen om stadens skarprättare finns nerskriven.

Tycker man att bilden är spännande kan man klicka på den så att den kommer upp i ett större format. I det här läget kan du högerklicka på bilden som då zoomas upp så mycket att du faktiskt kan prova att läsa handskrift från 1600-talet!

KARTOR

Kan du sitta i timmar och begrunda gamla kartor? Se hur vägarna slingrar sig, var det fanns bebyggelse, jämföra med hur det ser ut nu? Undra vem som bodde där och vad de gjorde? Då ska du absolut ta en titt i kartboken! Där hittar du Gamla stan i tre åldrar: 1885, 1930 och 2001. Klicka på årtalen och kartan "byter" tid. Högerklicka i kartan och den förstoras runt det ställe du håller markören. Via flikarna till höger kan man sedan välja att undersöka Gamla stan via bilder, se vilka verksamheter där fanns, hitta handlingar direkt ur arkivkällorna, läsa om arkeologiska utgrävningar, se hur många personer som var mantalsskrivna i varje fastighet eller vandra gata upp och gata ner. Klicka på symbolerna i kartan och information eller bilder dyker upp till höger. Förminska kartan igen genom att hålla ner shift-tangenten och samtidigt högerklicka. Naturligtvis kan man fritextsöka här.

Så här ser kartboken ut när man öppnar den. Nedanför Gamla stan-kartan finner man tre årtalsknappar, 1885, 1930 och 2001. Nedanför årtalsknapparna finns en lång lista över alla kvarter i Gamla stan.

Här har vi valt att titta på kartan från 1930. Sedan placerade vi pekaren i kartan, över Börshuset vid Stortorget och högerklickade så att kartbilden förstordes. Längst till höger valde vi fliken "Gamla stan i bild" och klickade på knappen "Alla". Till slut klickade vi på den nedre gröna pricken som dök upp på kartan, då kom bilden av Börshusets fasad upp.

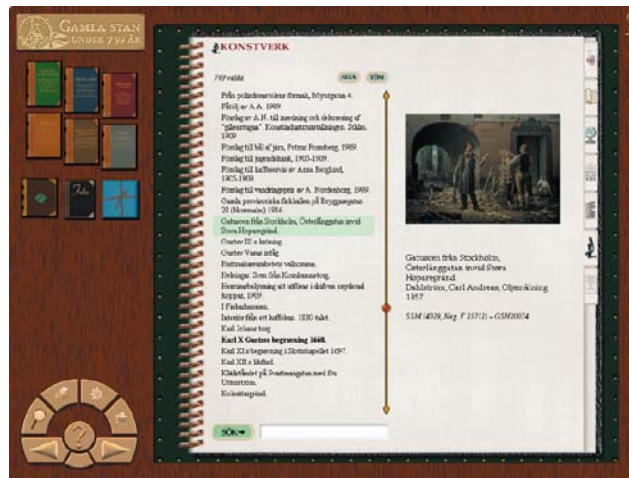

När vi klickade på årsknappen 2001 byttes 30-tal-kartan ut mot en modern karta och det kom fram en ny grön prick, mitt i huset. När vi klickade på pricken kom ett fotografi, från Börshusets inre, upp i bild. Så klickade vi i bilden ...

... som förstordes och vi blev imponerade över Nobelmuseets smakfulla och sköna interiör.

FOTO, KONST OCH RITNINGAR

En veritabel bildskatt göms i skivan. Man når samtliga bilder genom att klicka på boken som heter "Foto" och välja knappen "Alla". Via flikarna till höger kan man välja att titta på fotografier, arkivhandlingar, kartor, ritningar, föremål, konstverk eller tryck. Samtliga bilder i fotoalbumet går att förstora genom att sätta pekaren på bilden och klicka. Ännu tätare in på bilden kommer man om man sedan högerklickar i bilden. Det är bra att kunna titta på detaljer.

I vårt exempel ovan tittar vi på ett konstverk som heter "Gatuscen från Stockholm, Österlånggatan vid Stora Hoparegränd", målad 1857.

Klickar man på bilden så förstoras den och man kan se scenen tydligt: två män står framför en port, den ene hugger ved och den andre har ett hoplindat rep i höger hand. En raggig hund kommer ur porten till höger och ytterligare en ligger i valvöppningen till vänster. Men vänta ... vad är det som sker bortanför valvet?

När vi högerklickar på bilden ser vi tydligt vad som försiggår — ett gatuslagsmål med företrädesvis huckleförsedda kvinnor som med kvastar och klappträn pucklar på varandra medan kvinnan på första våningen passar på att tömma en flaska över sällskapet nedanför — för att svalka de upprörda känslorna kanske?

REGISTER

Den förmodligen mest populära av skivans "böcker" är nog den blå "Registerlådan", där kan man nämligen släktforska. Har farfar eller mosters kusin bott i Gamla stan någon gång mellan 1878 och 1926 så hittar du garanterat honom eller henne här!

Här ser du startsidan för släktforskning i Gamla stan. Högst upp finns olika flikar där du kan titta på andra register såsom dödsbevis 1878-1926, mantalsregister 1800-1870, mantalsuppgifter 1760 och 1840, folkräkning 1900/ huvudförteckning 1901, källregister eller bibliografi. Vill man få upp samtliga 126 100 individer som bott i Gamla stan 1878-1926 så klickar man på knappen "Alla". Till vänster kommer det då fram en lista med samtliga personer, i bokstavsordning. Överst på listan finns /Wichalewsky/ "carlsson", Tekla Maria, födelsedatum 20/7 1892. Markerar man henne som vi gjort i exemplet här så ser man till höger information om henne: hon kom från Ryssland, var skräddarhustru och bodde på Lilla Nygatan.

Vill du söka efter egna släktingar så klickar du på knappen "Sök" nere till vänster och får fram denna sida där du kan skriva in olika sökkriterier bl.a. namn, födelsedatum eller dödsdatum, inflyttningsort eller när personen bodde i Gamla stan. När du skrivit in färdigt klickar du på "Sök" nere till vänster och får upp träffarna i listan till vänster.

På bilden nedan till vänster har vi sökt på Bernadotte och fått upp 117 personer med det namnet. Överst finns Bernadotte, Astrid Sofia Linnéa, född 17/11 1905. I exemplet har vi markerat raden under träffraden och får då fram information om Astrid till höger: hon bor på Kungliga slottet, är född inom äktenskapet och är själv ogift. Uppe på sidan ser man att detta är sidan 1 av 4. Det går att bläddra mellan sidorna med de gröna pilarna.

Men vi vill se vilka personer som ingick i den familj hon bodde hos. Vi klickar därför på den mittersta av ikonerna nedanför den högra träfflistan – den heter "Visa hushåll".

Den sida vi då får fram ser ut som bilden ovan till höger. Överst finns den s.k. hushållsföreståndaren – i vårt fall Bernadotte, Oscar Wilhelm. Under hans namn finner vi hans hustru Bernadotte, Ingeborg Charlotte Caroline Fredrika Lovisa. Under hennes namn finner vi barnen. Klickar man på något av namnen får man nere på träffsidan fram information om den personen. Du kan göra fler saker på denna sida – titta på kartan var personen bodde, se livslinjer, och spara informationen.

FILM OCH LJUD

Tillsammans med CD-skivan ligger en DVD-skiva, så har du en DVD-spelare i datorn (inte i TV:n alltså!) så kan du installera DVD-skivan istället för CD-skivan. Den innehåller nämligen precis allt som finns i CD-skivan, men dessutom kan du här lyssna på musik eller de radioinslag som finns som länkar i en del av artiklarna, eller titta på gamla filmer. Nedan en scen från filmen "Fiskarhamnen på Skeppsbron 1909/1910".

För att titta på film och lyssna på musik eller radioinslag så öppnar man den bruna boken som heter "Stort och smått i Gamla stan". Där klickar man på rubriken "Avbild och skildring" och väljer "Gamla stan i rörlig bild" om man vill titta på film, "Sju seklers musik" om man vill lyssna på allt från Bellman till jazz, eller "Radioreportage" om man vill läsa artiklar med radioinslag. I exemplet nedan har vi valt artikeln "Damimitatören som sjöng duett med sig själv" och får höra om hur det var att vara dragqueen på 1920-1930-talet när vi klickar på den blå länken "Lyssna här". Under "böckerna" dyker det upp en ruta som visar vad du lyssnar till och där du kan pausa eller stoppa ljudet. Naturligtvis är bilden förstöringsbar så att man kan beundra kreationen som damimitatören bär.

Så – glöm alla tråkiga historielektioner och börja din egen upptäcktsfärd i vårt gemensamma förflutna!

A screenshot of the digital archive interface showing an article page. The title is "Damimitatören som sjöng duett med sig själv". The article text describes the profession of a damimitator, mentioning Charles Liedberg and Karl Axel Arridsson. A photograph of Charles Liedberg in a damimitator costume is included. The interface also shows the "Nu visas ..." section with the article title and a "SR_programarkivet L-B47414" reference. At the bottom, there is a "Lyssna här" link and the author "Christina Rudenbro". The page number "1/2" is visible at the bottom right.